

— Дентонова смрт

Превео с енглеског Игор Цвијановић

Дентон је изненада схватио да ће их бити тројица, да ће доћи кад падне мрак, да ће њихов вођа имати властити кључ и да ће бити мирни и прорачунати, уверени да имају све време потребно да ураде оно што се мора урадити. Знао је да ће бити углађени, пуни поштовања, префињени – ма у каквом се стању он задеси кад дођу – и да ће му дозволити да се раскомоти; можда му чак понуде и последњу цигарету. Никад није озбиљно посумњао да ће осетити наклоност и дивљење према свој тројици одједном и пожелети само да им је могао бити пријатељ. Знао је да користе машину. Као подстакнут неком нарочитом накнадном памећу, Дентон је често и ганутљиво размишљао о тренутку кад ће вођа пристати да га узме за руку док се машина буде палила. Знао је да су већ негде тамо напољу, да виђају људе, обављају телефонске разговоре; и знао је да су сигурно веома скупи.

Испрва га је обузело живо, чак сасвим уображено занимање за питање ко је унајмио те људе и њихову машину. Ко би се трудио да му то уради? Био је ту његов брат, огроман, истрошен човек којег Дентон никад није волео нити мрзео, нити је на било какав начин осећао блискост с њим нити претњу од њега: препирали су се недавно око расподеле имовине њихове покојне мајке и Дентон је заправо успео да обезбеди неколико безвредних додатака науштрб свог брата; али то је био само још један разлог због ког брат никад не би могао себи приуштити да му то уради. Био је ту и човек из канцеларије чији је живот Дентон вероватно уништио: пошто је злостављао свог пријатеља да му помогне у рутинској канцеларијској крађи, Дентон је рекао све својим надређенима, тврдећи да је користио претворност тек да би искушао свог колегу (Дентонова фирма не само да је отпустила тог човека – такође су га, на Дентоново благо узбуђење, успешно утужили за превару); али неко чији се живот може тако лако уништити не би имао одлучности да му ово уради. А било је и неколико жена, још увек на ободима његовог живота, жена које је малтретирао што се подробније усуђивао, жена које као да су се све радовале његовим фрустрацијама, одушевљавале његовим тугама, смејале његовим губицима: чуо је да једна од њих треба да се уда за неког веома богатог

или барем довољно богатог да изнајми три човека; али никад јој није било толико стало до њега да би пожелела то да му уради.

За неколико дана, међутим, питање ко их је унајмио нагло је престало да брине Дентона. Није могао да сабере чврста гледишта о тој теми; свакако је сад све било готово. Дентон се споро кретао двома собама свог полупреуређеног станчића, успокојен, безвољан, ума празног попут прозорских окана под слојем прашине и зидова упадљиво лишених слика. Ништа му више није било досадно. По цели дан тумарао је тихо по стану, не плаћајући га (деловало је да се плаћање није озбиљно очекивало), не одлазећи у канцеларију више од једном или два пута седмично, а потом уопште (и деловало је као да то ником тамо не смета; били су тактични и на одстојању, као рођаци пуни разумевања) и не размишљајући о томе ко је унајмио три човека и њихову машину. Имао је нешто новца, довољно за млеко и одређене основне намирнице. Дентон је у младости био анорексичан јер је мрзео помисао да ће постати стар и велик. Његов стомак је сад поново открио ту зрелу, сентименталну напетост, те је обично жустро повраћао након што би појео нешто чврсто.

Седео је у својој празној дневној соби по цео дан и размишљао о детињству. Деловало му је да је цео живот одмицао од своје дечачке среће, да је одмицао према несигурности и разочарању познијих година, кад су људи постепено, као неким надменим сагласјем, престали да га воле, а и он престао да воли њих. Шта ми се то догодило? питао се Дентон. Понекад би му се изнова јављала властита слика кад је имао шест или седам година, како трчи за школским аутобусом с торбом преко рамена стиснутом уз бок, свежег и незабринутог лица – и Дентон би се изненада нагнуо напред и грлено зајецао у шаке, и устао након извесног времена, и можда направио чај, и зурio у сложена збивања на тргу, осећајући се пијано и мудро. Дентон се захваљивао оном који год да је унајмио три човека да му то ураде; никад се пре није осећао живље.

Ум му се још касније сасвим предао доласку тих људи и њихове машине, а детињство ишчезе заједно с другим парчићима његовог живота. Дентон је безлично “рационализовао” кухињске намирнице, уневши разне врсте млека у праху и широк спектар дечје хране да никад више, уколико то буде нужно, не би морао да напушта стан. С невеселом доследношћу адолесцента, Дентон је одлучио да престане да пере своју одећу и да престане да се пере. Свако јутро је одузимало чистоћу с прозорских окана; по цео дан је држао укључене суве, сукљаве грејалице; његове две собе постадоше мемљиве и безизражајне, попут напуштених стакленика на летњој грмљавини. Једном је Дентон нагонски, уз трзај отворио крути прозор дневне собе. Спољашњост га је злобно пецкала, као да је ваздух био пун челика. Затворио је прозор и вратио се у своју столицу поред ватре, где је седео без икаквог израза на лицу све док није дошло време да пође у кревет.

Ноћу су га одушевљавали и морили раздрагани и повредни снови. Ридао је на скерлетним плажама док су се пред њим уздизали таласи све док не би заклонили сунце. Видео је како се градови руше, планине клижу, континенти распадају. Усмеравао је напоље свет на самрти, у пријатељску врелину свемира. Држао је планете у рукама. Дентон се тетурало удаљеним аркадама док су га познате прилике у капуљачама посматрале у мрачним довращима. Летеће девојчице с шиљатим зубима грабљивица јуриле су кроз ваздух према њему невероватном, вијугавом брзином. Наишао је на млађег себе у невољи и донео му храну, али ју је неки орао украо. Дентон се често будио дијагонално опружен по кревету, образа мокрих од истрошених суза.

Кад ће доћи? Каква ће им бити машина? Дентон је размишљао о доласку три човека с нежном безнадежношћу дуго растављеног љубавника: куцање на вратима, спокојни и умирујући осмеси, кревет, тражење цигарете, пружање вођине руке, машина. Дентон је замишљао тај тренутак као безболну наглу промену расположења, као једноставан прелаз из једног стања у друго, као кад се буди или иде да спава или кад изненада нешто схвати. Изнад свега је уживао размишљајући о том утешном стиску руке док машина почиње да ради, о пречки на мердевинама, о коначном додиру док живот истиче и смрт почиње.

Каква ће бити његова смрт? Дентонов ум је видео књиге симбола, бестијаријуме. Ништа и пурпурни шум. Обмана. Напуштено игралиште. Болни снови. Пропаст. Осећај да људи желе да те се отарасе. Процес умирања вечно се понављао; “Каква ће бити моја смрт?” размишљао је – и одмах знао, с неочекиваном сигурношћу, да ће бити баш као и његов живот: различитог облика, можда, али ни по чему нова, исти онај баланс подношљивости, иста.

Касно те ноћи Дентон је отворио очи и они су били ту. Двојица су стајала у одназад осветљеном довратку његове спаваће собе, а држање тела им је оптерећивало задатак који су дошли да обаве. Иза њих, из суседне собе, чуо је како трећи човек припрема машину; сенке су испуњавале жути строп. Дентон се брзо усправи, начинивши полупокушај да исправи своју косу и одећу. “Јесте ли то ви?” питао је. “Да”, рекао је вођа. “Опет смо ту.” Погледао је собу. “А зар ниси ти један прљави дечко?”

“О, немојте ми то говорити”, рекао је Дентон. “Не сад.” Осетио је како га обузима стид и самосажалење, видео је себе онако како су га видели они, као стару скитницу у прљавој соби, у страху од смрти. Дентон је бризнуо у плач кад су кренули напред – као да је то био једини преостали начин да искаже своју незаштићеност. “Још мало”, довикнуо је грлено један кроз врата. Онда су се сва тројица устремила на њега. Извукли су га из кревета и угурали у дневну собу. Почели су да га везују кожним каишевима за усправљену столицу, поступајући с њим све време као војни лекари с пацијентом за ког знају да ће бити напоран. Све је

било веома брзо. “Цигарету – молим вас”, рекао је Дентон. “Немамо целу ноћ, знаш“, прошапутао је вођа. “То ти је јасно.”

Машина је била спремна. Била је то црна кутија с црвеним светлом и два хромирана прекидача; производила је неку далеку тутњаву; од ближе стране ишла је светлуцава цев боје меса, завршавајући се нечим што је личило на малу ружичасту гас маску или боксерски заштитник за зубе. “Широм их отвори”, рекао је вођа. Дентон се слабашно опирао. Држали су га за нос. “Сутра ће то бити део прошлости”, рекао је вођа. “Готово... За свега... Неколико минута.” Раздвојио је прстима Дентонове стиснуте усне. Мекани штитник му је клизнуо преко предњих зуба – деловало је као да је *жив*, као да тражи властити стисак код проницљивих меснатих површина. Нагло, мучно, изврнуто усисавање поче да му скупља груди, као да је свим његовим крвним ћелијама било наређено да се нагло и усклађено покрену. Рука! Дентон се укочи. С безнадежним бесом борио се да привуче пажњу вође тако што се бечео и процеђивао танушне последње звуке из дубине грла. Док му се притисак увелико нагомилавао у грудима, повијао се и савијао ручне зглобове, затежући снажно кожне повезе. Нешто му је голицало срце дебелим, јаким прстима. Рвао се с несвешћу у мутној води. Умирао је сам. “Добро”, рекао је један од њих кад му је тело клонуло. “Спреман је.” Дентон прогледа по први пут. Вођа му је изблиза зурио у лице. Дентон није имао снаге: тужно се намрштио. Вођа је готово одмах схватио, осмехнувши се као отац нервозног детета. “Па да”, рекао је. “Дентон овде негде увек пожели руку.” Дентон је чуо шкљоцање другог прекидача и осетио како се дуг конопац извлачи кроз његова уста.

Вођа га је чврсто држао за руку док је живот истицао, а Дентонова смрт почињала.

Дентон је изненада схватио да ће их бити тројица, да ће доћи кад падне мрак, да ће њихов вођа имати свој властити кључ и да ће бити мирни и прорачунати, уверени да имају све време које им је потребно да ураде оно што се мора урадити. Испрва га је обузело живо, чак сасвим уображено занимање за питање ко је унајмио те људе и њихову машину. За неколико дана, међутим, питање ко их је унајмио нагло је престало да брине Дентона. Седео је у својој празној дневној соби по цео дан и размишљао о детињству. Ум му се још касније сасвим предао доласку тих људи и њихове машине, а детињство ишчезе заједно с другим парчићима његовог живота. Ноћу су га одушевљавали и морили раздрагани и повредни снови. Кад ће доћи? Каква ће бити његова смрт? Касно те ноћи Дентон је отворио очи и они су били ту. “Да”, рекао је вођа. “Опет смо ту.” “О, немојте ми то говорити”, рекао је Дентон. “Не сад.” Машина је била спремна. Вођа га је чврсто држао за руку док је живот истицао, а Дентонова смрт почињала.

Priča “Dentonova smrt” nalazi se u zbirci *Heavy Water* (1998).

Мартин Ејмис (Martin Amis, 1949, Свонси, Велс) један је од водећих савремених британских писаца. Каријеру је почео романом *The Rachel Papers* за који је 1973. године добио награду Сомерсет Мом. Након тога објавио је још једанаест романа, од којих се неки убрајају међу најзначајнија остварења англоамеричке књижевности с краја двадесетог века – *Money*, *London Fields*, *Time's Arrow* и *The Information*. Недавно му је изашао и најновији роман *The Pregnant Widow*. Ејмис прати репутација познате личности која воли да привлачи пажњу јавности, оштрог књижевног критичара и контроверзног аналитичара друштвено-политичких процеса. Поред поменутих романа Мартин Ејмис је написао и две књиге прича, неколико збирки есеја, аутобиографију *Experience* и мемоарско-историјско дело *Koba the Dread*.

И. Ц.

